

INDEX CAPITUM LIBRI QUARTI

DE IMMUNITATE ECCLESIASTICA, SEU EXEMPTIONE CLERICORUM A JURISDICTIONE TEMPORALIUM PRINCIPUM.

- CAP. I. Quid nominibus ecclesiasticæ immunitatis, libertatis ac exemptionis significetur.
- CAP. II. Utrum clerici in spiritualibus et ecclesiasticis causis a potestate principum secularium jure divino exempti sint.
- CAP. III. Utrum personæ ecclesiasticæ a jurisdictione principum, etiam in rebus et causis temporalibus, eximi potuerint, et exemptæ sint.
- CAP. IV. Utrum Summus Pontifex omni jure divino et humano ab omni jurisdictione sæcularium principum exemptus sit.
- CAP. V. Expenditur locus Matthæi: Da eis pro me et te, pro Summi Pontificis exemptione.
- CAP. VI. Objectionibus contra resolutionem superiorum capitum satisfit.
- CAP. VII. Sextæ objectioni satisfit, et tractatur quæstio, an Papa possit se humano judicio submittere.
- CAP. VIII. Utrum clerici omnes sub Pontifice existentes a jurisdictione temporalium principum jure divino exempti sint; et tractantur duæ contrariæ opiniones.
- CAP. IX. Privilegium fori clericorum jure divino et humano esse fundatum, et quomodo id intelligendum sit.
- CAP. X. Quomodo singulis clericorum vel personarum ecclesiasticarum ordinibus exemptio ecclesiastica jure divino conveniat.
- CAP. XI. Utrum, secluso jure divino immediato, potuisset exemptio clericorum per jus canonicum sine admiculo juris civilis introduci.
- CAP. XII. Utrum privilegium fori clericorum etiam jure civili fundatum sit.
- CAP. XIII. Difficultati, quæ ex præcedenti capite oritur, occurritur, et quomodo Ecclesia diversis temporibus privilegio fori usa fuerit, explicatur.
- CAP. XIV. Qualis sit clericorum exemptio in causis civilibus.
- CAP. XV. Qualis sit exemptio clericorum in causis criminalibus.
- CAP. XVI. An privilegium fori exemptionem a legibus civilibus includat, et qualis illa sit.
- CAP. XVII. Quale sit Ecclesiarum privilegium quoad suam suorumque bonorum exemptionem ab oneribus, et potestate seculari.
- CAP. XVIII. An exemptio a tributis sæcularibus conveniat Ecclesiis earumque bonis, quatenus Christi patrimonium sunt.

- CAP. XIX. An exemptio a tributis sæcularibus conveniat Ecclesiæ et rebus sacris, ob earum specialem sanctitatem seu consecrationem.
- CAP. XX. Utrum quælibet bona, cum ecclesiastica sunt, eo ipso sint ab omni tributo et onere civili illis inhærente exempta.
- CAP. XXI. Aliquibus objectionibus occurritur, et quam sit antiqua hæc bonorum ecclesiasticorum exemptio obiter explicatur.
- CAP. XXII. Qualis sit exemptio ecclesiastica quoad personalia onera clericorum.
- CAP. XXIII. Utrum redditus ecclesiastici clericorum a tributis exempti sint.
- CAP. XXIV. Utrum patrimonialia et in universum bona temporalia clericorum sub communibus legibus sæcularium tributorum comprehendantur.
- CAP. XXV. An clerici teneantur ad onera realia solvenda, quæ rebus immobilibus adhærent.
- CAP. XXVI. An clerici ad communes civium expensas contribuere teneantur.
- CAP. XXVII. Utrum omnes clerici, tam in sacris quam in minoribus constituti, et in statu clericali perseverantes, integre gaudeant ecclesiastica libertate.
- CAP. XXVIII. An clerici conjugati privilegio ecclesiasticæ exemptionis gaudeant.
- CAP. XXIX. Utrum aliæ personæ ecclesiasticæ, ordinem nullum habentes, exemptione fori integre gaudeant.
- CAP. XXX. An privilegium immunitatis clericorum ab aliquo homine revocari possit.
- CAP. XXXI. Utrum privilegium clericorum possit per renunciationem amitti vel diminui.
- CAP. XXXII. Utrum privilegium clericorum consuetudine amitti vel minui possit.
- CAP. XXXIII. Quibus modis possit immunitas ecclesiastica violari.
- CAP. XXXIV. Quibus modis actiones contra libertatem ecclesiasticam excusari soleant, et quid de illis judicandum sit.
- Superioris libri summa.

DE IMMUNITATE ECCLESIASTICA

SEU EXEMPTIONE CLERICORUM A JURISDICTIONE TEMPORALIUM PRINCIPUM.

Dogmatis de immunitate ecclesiastica, seu de exemptione clericorum a temporalium principum jurisdictione, veritatem sæpe in superioribus supposuimus, eamque in præsentis libro expendere, confirmare ac defendere, tum in principio hujus operis, tum in cap. 9 superioris libri promisimus, quoniam ad hujus operis complementum, plenamque ad querelas et objectiones regis Angliæ responsionem, necessarium esse judicamus. Rex etenim in fine Apologiæ pro juramento fidelitatis, et in Præfatione¹ ad principes christianos, dogma istud ex libris Belarmini *mirabundus* (ut ipse ait) referens, non solum audaciam et temeritatem in Cardinali, sed etiam in dogmate ipso novitatem affingere et reprehendere ausus est. Et inde maxime catholicos reges contra Pontificem excitare ac provocare nititur, quod *eorum præcipue intersit, ne quid prærogativis legalibus detrahatur*. Unde ad illos sic loquitur: *Quod si potentissimus quisque vestrum alle, serioque recogitet, pene tertiam populi solique vestri partem Ecclesiæ esse dicatam, nonne, quaeso, illius jacturæ sensus animos vestros percutiet, quæ tantum hominum fundorumque vestro juri subtrahat, ut ubique Pontifici coloniarum, provinciæque constituentur?*² et alia prosequitur, quæ infra referemus; nam objectiones, quasdam continent, quibus in discursu hujus libri satisfaciendum est. Prius ergo catholicum dogma de vera libertate seu immunitate ecclesiastica, et clericorum exemptione juxta vera Theologiæ ac juris canonici principia explanare, et divinis testimoniis ac rationibus pro nostra tenuitate stabi-

¹ In præfatione, pag. 25.² Ib., pag. 27.

lire curabimus. Deinde vero non solum regias objectiones, sed etiam quæ occurrerint graviores, in medium afferemus, eisque ita, ut spero, satisfaciamus, ut locum in hoc dogmate habere constet, quod alias Chrysostomus dixit: *Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi maligni esse velimus*¹.

CAPUT I.

QUID NOMINIBUS ECCLESIASTICÆ IMMUNITATIS, LIBERTATIS AC EXEMPTIONIS SIGNIFICETUR?

1. *Methodus in hoc libro servanda.* — Quoniam hujus libri materia non solum fidei sed etiam morum doctrinam complectitur, ita a nobis tradenda est, ut et contra Ecclesiæ Catholicæ adversarios veritatem fidei ostendamus, et pro morali usu ac praxi Catholicis inservire possimus. Ac propterea non solum sacræ paginæ testimonia, sed etiam leges, tum canonicas, tum civiles, diligenter considerabimus et expendemus, ab his enim maxime doctrina præsertim moralis pendet. Ideoque imprimis voces, quibus jura de hac materia loquentia uti solent, explicandæ sunt, ut ita res ipsa et jura melius intelligi valeant. Sunt autem potissimum hæ voces tres illæ, quas in titulo proposuimus, quas breviter in hoc capite declarabimus.

2. *Immunitatis descriptio.* — Prima vox est *immunitas*, quæ generatim sumpta describi potest, ut sit, *privilegium quo res aliqua, vel persona, a communi aliqua obligatione seu onere eximitur*. Quam descriptionem sumo ex l. *Munus*, ff. de Verbor. significat., ubi *munus* inter alia onus significare dicitur, de

¹ Homil. 15 in Joan.

quo subjungit Paulus J. C.: *Cum remittitur, vacationem militiae, munerisque præstat, inde immunitatem appellari*. Ubi *militiæ* nomen onerosum munus est; immunitas autem generatim esse dicitur vacuitas muneris pro onere sumpti, quæ per quamdam remissionem seu concessionem datur; hæc igitur carentia seu ablatio oneris ad Ecclesiam applicata dicitur immunitas ecclesiastica. Quid autem per hanc particulam ultimam denotetur, ex dicendis constabit. Potest autem in hac immunitate considerari, vel actus remittendi, seu jus speciale, quo aliquis eximitur a communi onere, vel effectus illius juris, qui est carentia seu vacatio talis oneris et obligationis. Et utrumque potest nomine immunitatis significari, ut sumi potest ex titulo de Immunitate nemini conced., C. libro decimo. Immunitatem ergo, ut significat jus vacandi a muneribus, dicimus esse privilegium excusans ab onere communi. Utimur autem nomine privilegii lato modo, ut comprehendere potest jus aliquod naturale vel divinum, alicui specialiter conveniens comparatione aliorum, ut in sequentibus magis declarabimus. Immunitas autem sumpta pro ipso effectu privilegii dici potest vacuitas seu excusatio a munere, utique legitima et aliquo jure fundata. Et fortasse hoc modo distingui possunt duo tituli juris civilis, ff. de Vacat. et excusat. munerum, et de Jure immunitatis. Sed de hoc alias. In præsentis ergo utroque modo sumi potest immunitas, quæ ecclesiastica appellatur, quatenus res vel personas ecclesiasticas ab oneribus, aliis rebus vel personis communibus, eximit, et in talium rerum vel personarum decentiam ac reverentiam concessa est.

3. *Immunitas triplex, locorum, personarum et bonorum.* — *Immunitas locorum in quo consistat.* — Hæc autem immunitas ex parte subjectorum, seu rerum quibus concessa est et quasi adhæret, duplex vel triplex distingui solet. Una est immunitas locorum, seu templorum, aut ecclesiarum; alia est immunitas personarum, seu clericorum; tertia est immunitas bonorum, quæ ad duas priores revocari potest, quia bona aut sunt Ecclesiarum, aut clericorum, et ratione illorum ab oneribus seu tributis eximuntur. Prima locorum sacrorum immunitas in duobus consistit: primo, in vacatione ab actionibus profanis talium locorum sanctitati repugnantibus, aut ea polluentibus. Secundo, in hoc quod sunt

loca refugii, securitatis ac custodiae, tam reorum ad ea confugientium, quam honorum quæ in eis reponuntur. Ita sumitur ex titulis de Immunit. Ecclesiarum, et ex 17, q. 4, fere per totam, et notavit specialiter Glos., in c. *Cum devotissimam*, 12, q. 2, verb. *Pro violata immunitate*. De hac vero immunitatis specie dictum late a nobis est in tom. 1 de Religione, lib. 3 toto, nihilque hoc loco addendum occurrit, maxime cum ad præsentem causam nihil pertineat. Aliæ vero duæ immunitates personarum et bonorum præsentis considerationis maxime sunt, et utramque attingit rex Angliæ, cum ingentem personarum et fundorum partem regio juri subtrahi conqueritur, et ideo de utraque dicemus.

4. *Quid libertas ecclesiastica sit.* — *Prima opinio.* — Atque ex hujus vocis declaratione, facile intelligitur quid libertas ecclesiastica sit; aliqui enim existimant has voces esse synonymas, alii differentiam aliquam inter eas constituunt. Ut videre licet in Cajetano, in Sum., verb. *Immunitas*, ubi licet prius illas voces confundat, in fine tamen in ordine ad intelligentiam canonum, illas ita distinguit, ut nomine libertatis ecclesiasticæ solam immunitatem personarum in se et in bonis suis, nomine autem ecclesiasticæ immunitatis locorum tantum exemptionem significari velit, ideoque violantem templi immunitatem non censet agere contra libertatem ecclesiasticam, nec censuras contra violantes ecclesiasticam libertatem latas incurrere. Et ad id confirmandum expendit Cajetanus verba Benedicti XII in Extravag. 1, de Privileg., ubi referens casus reservatos, distincte numerat *Ecclesiarum immunitatis et ecclesiasticæ libertatis violatores*; ergo sentit verbis illis diversa privilegia Ecclesiæ significari.

5. *Secunda opinio.* — Nihilominus voces illas idem significare docuit Covar., d. c. 20, lib. 2 Variar., in princ., et secutus est Tuschus, ver. *Ecclesiæ immunitas*, concl. 8, n. 9. Potestque suaderi ex descriptione immunitatis, quia immunitas non est nisi carentia quædam subjectionis et oneris, quæ carentia nomine etiam libertatis significatur, sicut etiam libertas significare solet carentiam servitutis seu necessitatis; ergo, addita eadem determinatione ecclesiasticæ libertatis, sicut et immunitatis, idem utraque voce significabitur. Unde ponderat Covar., in dicta Extravag. 1, non addi eandem determinationem, sed variari, cum dicitur, *Ecclesiarum immunitatis, et ecclesiasticæ libertatis*, nam

voces, *ecclesiarum* et *ecclesiasticæ*, non idem significant, quia nomine *ecclesiarum* ibi significantur templa juxta vulgarem usum, et ita per illam vocem compositam solum ibi significatur immunitas sacrorum locorum; cum vero dicitur *ecclesiastica libertas*, nomen *ecclesiastica* sumptum est generaliter ab Ecclesia, maxime ratione ecclesiastici status; et ideo ibi proprie significat exemptionem ecclesiasticarum personarum, tam in se quam in bonis suis. At hæc libertas etiam vocatur in jure immunitas ecclesiastica, in cap. *Adversus*, de Immunitate ecclesiarum, juncto cap. *Non minus*, eodem. Ergo, stante eadem determinatione ecclesiasticæ libertatis et immunitatis, idem utraque voce significatur. Unde in communi usu Doctorum vocēs illæ tanquam synonymæ usurpantur, ut videre licet in Joan. Lup., tractat. de Libertat. Ecclesiast., a principio, per totum, et præsertim 1 p., q. 3, et 2 p., q. 11; Rebuff., tract. de Immunit.; et Hieronym. Alban. in tract. alio de Immunit. et reliquis, in Rubricis de Immun.

6. *Præfertur secunda sententia.*— Quocirca hæc posterior sententia in rigore vera est, recteque probatur attento usu et verborum proprietate. Nec Cajetanus simpliciter contradicit, fatetur enim voces illas sæpe confundi; addit vero, in usu canonum censuram ferentium contra violantes ecclesiasticam immunitatem, vel contra ecclesiasticam libertatem, illam differentiam servari, quod priora tantum puniunt inferentes injuriam locis sacris, posteriora vero eos qui agunt contra immunitatem personarum. Quæ etiam differentia non satis firma est, nam prior pars ad summum habet locum, quando in canone est sermo de immunitate ecclesiarum, nam tunc ordinarie nomine ecclesiarum significantur templa, ut dixi, et ex illo addito determinatur canon ad loca sacra. At si canon disponat contra violantes immunitatem ecclesiasticam, plane omnia comprehendit, nisi ex actione quam puniunt, vel ex aliis circumstantiis, constet de immunitate locorum vel personarum specialiter loqui; et ita vox de se indifferens est, et omnia comprehendit, nisi aliunde determinetur. Idemque est si canon loquatur de immunitate *Ecclesie* in singulari, tum quia vox *Ecclesie* de se solum generaliter determinat immunitatem *Ecclesie* concessam, sive in locis, sive in personis; tum etiam quia præcipue significare solet congregationem fidelium, nisi aliunde determinetur, vel ex contextu constet sermonem esse de materiali templo.

7. *Differentia inter canones delicta contra immunitatem vel libertatem Ecclesie punientes.*— Alia vero differentia excogitari potest inter canones punientes eos, qui contra immunitatem *Ecclesie* aliquid faciunt, vel contra libertatem. Duobus enim modis potest immunitas violari. Primo, solo facto, sine usurpatione juris; secundo, sub prætextu juris alicujus seu legitimæ potestatis. Priori modo agit contra immunitatem, qui *ecclesiam* incendit, infringit, spoliat, bona *ecclesie* surripit; posteriori modo agit contra immunitatem judex qui reum ab *ecclesia* extrahit. Unde posterior hic modus non solet committi, nisi a gerente publicam potestatem, vel sub aliquo ejus colore seu prætextu; prior vero a quocumque, privata potestate, per violentiam potest committi; utroque autem istorum modorum fit contra immunitatem, proprie vero contra libertatem ecclesiasticam tantum posteriori modo committi videtur. Sic enim qui violentas manus in clericum injicit, contra immunitatem *Ecclesie* agit, non tamen videtur agere contra libertatem ecclesiasticam; e contrario vero judex sæcularis, judicium in clericum usurpans, violator est ecclesiasticæ libertatis proprie (ut ita dicam) et specificæ, licet ibi etiam generatim includatur immunitatis violatio, quia non potest jus immunitatis violari sine actione immunitati contraria.

8. *Quando contra immunitatem, et quando contra libertatem Ecclesie fiat.*— Simili modo, qui privata auctoritate per solam vim et injuriam aliquam personam ab *ecclesia* extrahit, contra immunitatem tantum *Ecclesie* agit; qui autem id facit titulo publicæ potestatis et jurisdictionis, vel qui statuit ut *ecclesia* non habeant privilegium securitatis et asyli delinquentium confugientium ad ipsas, etiam libertatem ecclesiasticam violat, quia non solum usum, sed etiam jus immunitatis *Ecclesie* eripere conatur. Et hoc modo videntur optime intelligi verba Benedicti XII supra citata. Et ratio reddi potest, quia minus requiritur ad agendum contra immunitatem, quam contra libertatem *Ecclesie*, ac subinde latius patet agere contra immunitatem, quam contra libertatem; omnis enim qui libertatem infringit, immunitati etiam derogat, non vero e converso, nam qui negat facto tantum obedientiam *Ecclesie*, ad summum erit schismaticus. Et hæc etiam ratione dixit Cardinalis Zabara, in Repetit., c. *Perpendimus*, de Sentent. excomm., n. 2, opposit. 7, odiosius esse clericum judicari a laico, quam ab alio ut

privato percipi, nimirum, quia illud prius est contra libertatem ecclesiasticam, hoc vero posterius tantum videtur contra immunitatem. Habetque hoc fundamentum in cap. *Si vero*, de Sentent. excomm., ubi percussio clerici facta a ministro potestatis, non ut ministro, sed ut privata persona, et sine usurpatione jurisdictionis, non censetur semper inducere censuram reservatam Pontifici; percussio autem facta ab officiali potestatis, utique ut ministro ejus, semper declaratur reservata, cujus ratio non videtur esse alia, nisi quia hæc posterior est gravior, et odiosior actio, utpote contraria libertati *Ecclesie*, et non tantum immunitati, sicut prior. Denique differentia hæc etiam videtur proprietati verborum consentanea, nam ille proprie agit contra libertatem alicujus, qui vult illum in servitutem redigere, et onus servitutis illi imponere; qui vero facto tantum injuriam alteri facit, eumque tanquam servum percipit, non proprie agit contra libertatem ejus.

9. Verumtamen in hoc puncto negare quidem non possumus, illos duos modos violandi ecclesiasticam immunitatem esse distinctos; et ex suo genere gravior multo esse delictum, quando non solum facto, sed etiam prætenso jure immunitas rumpitur, sicut longe gravior est jus decimarum *Ecclesie* negare, quam decimas non solvere. Nihilominus tamen hoc non obstat quominus utroque modo violetur libertas ecclesiastica, sicut immunitas, quia (ut ostendi) immunitas et libertas ecclesiastica, eodem modo determinata, in re idem sunt. Et quamvis verum etiam sit potuisse facile nomen violationis libertatis ecclesiasticæ quasi per antonomasiam applicari ad significandum modum violationis, qui non solum violentia, sed etiam præsumpto et usurpato jure nititur; eo quod libertatis nomine magis jus ipsum significari videatur, et quia frequenter videntur jura hanc violationem immunitatis, contra libertatem ecclesiasticam vocare, ut in dicto c. *Non minus*, et in multis censuris Bullæ Cœnæ videre licet; nihilominus affirmare non possumus differentiam illam esse in jure constantem, nec tanquam regulam constituere, quod censura lata contra violantes libertatem ecclesiasticam non comprehendat omnes violatores immunitatis, nisi ex verbis vel materia legis limitatio talis colligatur. Quia illa regula vel differentia nullo jure satis fundata est, nec est in usu Doctorum, ut constat ex his quæ congerit Joan. Lup., tract. de Libert. ecclesiastic., p. 1,

quæst. 10, et aliis quæ enumerat Guilielmus Luvranus, in tract. de Arbore jurisdict., in illius declarat., n. 15; et ex Rebuff., in Concord., tit. de Firma et irrevoc. concord. stabili, § penult., verb. *Quæro quæ sunt statuta.*

10. *Quid exemptio ecclesiastica significet.*— Atque ex his tandem explicata relinquatur tertia vox, *exemptionis ecclesiasticæ*, nam in re idem significat quod immunitas vel libertas, et ita communiter solet una vox per aliam explicari seu describi. Videtur tamen nomen exemptionis esse magis facti quam juris, ac proinde magis significare effectum privilegii, quam privilegium ipsum immunitatis. Unde potest non immerito quæri, an omnis exemptio, privilegio concessa templis, rebus aut personis ecclesiasticis, censeatur ad immunitatem vel libertatem ecclesiasticam pertinere, ita ut qui omnem hujusmodi exemptionem violaverit, censeatur contra immunitatem vel libertatem ecclesiasticam agere, et censuras contra ejusdem libertatis usurpatores latas incurrere. Duplex enim potest esse tale privilegium: unum generale, concessum ecclesiis omnibus, ut *ecclesie* sunt, vel personis ecclesiasticis, quæ tales sunt; et de ejusmodi privilegio certum est, ad immunitatem ecclesiasticam pertinere, in hoc enim consentiunt omnes, et patebit ex dicendis. Alia vero potest esse exemptio ex privilegio particulari dato tali *ecclesie*, vel dignitati, aut personæ ecclesiasticæ, ex peculiari illius consideratione.

11. *An privilegium alicui specialiter concessum ad immunitatem Ecclesie pertineat.*— *Prima sententia Rebuffi.*— *Fundamentum.*— Et de hac exemptione est dubium an pertineat ad immunitatem ecclesiasticam, ita ut violatio illius sit ecclesiasticæ immunitatis violatio. Affirmat enim aperte Rebuffus, in Concord., loco proxime citato, referens plures; sequitur Card. Tuschus, verb. *Libertas Ecclesiastica*, concl. 341, num. 17 et sequentibus, ubi alios allegat. Et idem videtur sentire Rochus Curt., tract. de Consuet., sect. 5, circa secundam partem Glossæ, num. 21, et Joan. Lup., dicto tractat. de Libert. ecclesiast., p. 1, q. 10, casu 12 et 10. Moveri poterunt hi Doctores, vel quia immunitas ecclesiastica comprehendit omnia privilegia ecclesiis vel ecclesiasticis personis concessa, vel quia ad agendum contra libertatem ecclesiasticam, satis est agere contra libertatem unius *ecclesie*. Nam statuta privata unius reipublicæ contra *Ecclesiam*, tantum *ecclesie* illius territorii lædunt, et nihilominus

sunt contra ecclesiasticam libertatem, quia in una ecclesia offenduntur omnes, sicut in percussione unius clerici totus clerus offenditur, et timidior fit.

12. Nihilominus dicendum est, secundum juris usum et ecclesiasticum morem, solam illam exemptionem ad ecclesiasticam immunitatem vel libertatem pertinere, quæ manat ex generali privilegio dato Ecclesiæ, vel in honorem et reverentiam templorum, vel ob decentiam et dignitatem ecclesiastici status, seu clericalis ordinis. Hæc est communis sententia jurisperitorum, in c. *Noverit*, de Sent. excomm.; et in Authent. *Cassa*, c. de Sacrosanct. eccles., ut testantur Panormitanus, in dicto c. *Noverit*, num. 2, et lib. 1 Consil., in 83, num. 4; et Decius, in dict. Authent. *Cassa*, num. 48; Jul. Clar., l. 5, § ultim., q. 77, num. 28; Sylv., verb. *Excommunicatio*, 9, Excom. 10; et Lopus, allegat. 3; et alios retuli et secutus sum, tom. 5 de Censur., disp. 21, sect. 2, num. 89 et 90, ubi hoc latius explicui. Et idem sensit Cajetanus, in Summa, verb. *Immunitas*; dicit enim, quoad poenas juris, sub immunitate non venire, nisi exemptiones, quæ ex generali privilegio Ecclesiæ competunt, quoad culpam vero ejusdem rationis esse posse violationem exemptionis speciali privilegio alicui ecclesiæ datæ, cum violatione immunitatis communiter Ecclesiæ concessæ, licet prior culpa non ita puniatur in jure, sicut posterior. Unde sentit, et bene, exemptionem alicujus ecclesiæ ex speciali privilegio in re ipsa vere esse quamdam immunitatem et libertatem ecclesiasticam. Quia est liberatio ab onere, quam vox immunitatis generatim significat; est autem concessa rei sacræ, qua talis est, ac subinde religiosa, et suo modo sacra merito dici potest; ergo violatio ejus est irreligiosa, sacrilega, et consequenter ejusdem specie cum violatione similis immunitatis concessæ Ecclesiæ per generale privilegium. Et nihilominus jura non puniunt has violationes specialium privilegiorum, neque de illis tractant, quando libertatem et immunitatem ecclesiasticam tuentur, sed de his quæ generaliter ad Ecclesiam et ecclesiasticum statum spectant. Et ideo diximus, in usu juris, sub immunitate ecclesiastica solas exemptiones ex privilegiis universalibus comprehendi.

13. Unde fit ut determinatio illa immunitatis, cum ecclesiastica dicitur, habitudinem dicat ad Ecclesiam secundum communem rationem suam. Non quia debet privilegium

esse concessum Ecclesiæ universali in omnibus membris suis, hoc enim necessarium non est, ut constat, sed ut respiciat totam Ecclesiam pro illis membris vel locis quæ talis immunitatis sunt capaces. Unde etiam recte adnotavit Cajetanus, ad violationem hujus immunitatis, non esse necessarium ut in tota Ecclesia, vel in omnibus personis aut locis quibus convenit, violetur, sed satis esse quod violetur in uno seu in quolibet, cui ex vi generalis privilegii competit. Et hoc solum probat fundamentum contrariæ sententiæ, et aliqui ex prioribus auctoribus nihil aliud intendunt, præsertim Rochus Curti., qui alios refert. Et est manifestum ex juribus quæ ipse allegat, c. 2, de Reb. Eccles. non alienand., et c. 2, de Foro compet., ubi etiam ratio redditur, quia injuria facta uni personæ contra generale privilegium communitatis, et propter communitatem concessum, in totam communitatem redundat, et ideo est propria violatio immunitatis, quam jura puniunt. Unde etiam obiter intelligitur, licet contingere possit, violationem specialis privilegii et propriæ immunitatis ecclesiasticæ quoad speciem culpæ esse ejusdem rationis, nihilominus ex genere, seu modo suo, violationem immunitatis hoc habere peculiare, quod est veluti communis injuria, ut in communitatem speciali titulo redundans; ita ergo immunitas propriè dicit exemptionem aliquam Ecclesiæ communem.

14. *De qua immunitate in hoc opere agitur.* — Ex quibus tandem concluditur de hac sola propria immunitate seu libertate ecclesiastica in præsentia tractari, et quia jam locorum immunitatem exclusimus, solum de immunitate personarum, vel in se, vel in rebus esse sermonem. Addendum vero est, personis ecclesiasticis duplicem immunitatem seu duplex generale privilegium esse concessum: unum appellatur privilegium canonis, aliud fori. Prius est privilegium (ut ita dicam) securitatis et indemnitate personarum ecclesiasticarum, cui per canonem *Si quis suadente*, 17, q. 4, cautum est, singularem censuram ferendo contra percussores clericorum. Et de hac immunitate nulla est nobis controversia cum rege Angliæ, et alioqui materia illius canonis alibi est a nobis tractata, et ideo de illa exemptione seu immunitate non erit in præsentia sermo. Privilegium autem fori dicitur illud, quo clericis exemptio a jurisdictione laica concessa est, cui consequenter annexa est exemptio a tributis, et in his controversia versatur.

CAPUT II.

UTRUM CLERICI IN SPIRITUALIBUS ET ECCLESIASTICIS CAUSIS A POTESTATE PRINCIPUM SÆCULARIUM JURE DIVINO EXEMPTI SINT.

1. *Aliquorum hæreticorum error.* — *Fundamentum.* — *Confirmatio.* — Punctum hoc in principiis superiori libro positum virtute definitum est; illud autem hic præmittimus, tum quia rex Angliæ clericum in omnibus rebus et causis sibi fore subjectum in suo regno contendit, idemque respectivè de cæteris regibus et regnis, cum Marsilio Patavino, et aliis similibus, affirmat; tum etiam quia, hoc errore rejecto, majori claritate et certitudine constabit, in quo propria immunitas et exemptio clericorum posita sit. Fundamentum ergo prædicti erroris est, quia vel nulla est in Ecclesia Christi spiritualis potestas, sed sola civilis seu temporalis, qua omnia, tam sæcularia quam ecclesiastica, gubernanda sunt, et omnes leges ferendæ, et judicia terminanda, in quacumque materia versentur. Quia omnia, tam ecclesiastica quam civilia, comprehenduntur sub politico ordine ac regimine, neque aliter cadunt sub potestatem humanam; totus autem politicus ordo sub regiam potestatem cadit. Vel certe, si illius erroris sectatores aliquam spiritualem potestatem agnoscunt, illam volunt esse in regibus in supremo gradu, ex eodem fere fundamento, quod totus ordo hierarchicus Ecclesiæ est tantum politicus, id est, propter externam politiam ecclesiasticam, quæ unum corpus facit cum civili, et ideo necesse est totam eidem regi supremo subjici. Unde ad hoc confirmandum expendunt, Paulum omnia, quæ ad humanum regimen spectant, regi supposuisse sine ulla exceptione, dicens: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*¹. Ex quibus verbis quidam intulit, principes sæculares habere auctoritatem ferendi leges in omni materia, et obligantes omnes personas, juxta illud: *Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt*². Confirmatur hoc, quia Theodosius imperator, in suo Codice, et postea Justinianus, in suo, multas leges de spiritualibus rebus condiderunt, ut de Sacrosanctis ecclesiis, de Episcopis et clericis, etc. Et plures similes habet Alfonsus, Hispaniæ rex,

¹ Rom. 13.

² Prov. 8.

in suis legibus Partitar., part. 1; ergo *qui illis resistit* (teste Paulo), *Dei ordinationi resistit*.

2. *Conclusio de fide.* — Veritas nihilominus catholica est, clericos in spiritualibus seu ecclesiasticis causis omnino esse immunes a jurisdictione temporalium principum: ita docent omnes catholici scriptores in locis infra allegandis, conveniuntque omnes, immunitatem clericorum quoad hanc partem esse de jure divino; quod æque certum ac de fide esse censeo, quia eisdem principiis et fundamentis nititur. Hæc autem principia tria sunt præcipua, quæ in superiori libro probata sunt. Unum est, esse in Ecclesia potestatem gubernativam spiritualem, a civili distinctam, et superioris ordinis, datam ipsi Ecclesiæ ex singulari Christi institutione et donatione ultra omne jus naturæ. Quod principium in cap. 6 præcedentis libri probatum est. Aliud principium est, hanc potestatem spiritualem non esse in regibus vel principibus temporalibus, sed in pastoribus Ecclesiæ a Christo datis, et præsertim in Summo Pontifice, qui est Romanus Episcopus, et hoc principium probatum est in eodem libro, a cap. 10. Tertium principium est, hanc spiritualem potestatem non esse subordinatam potestati regum, sed potius habere illam sibi subjectam, quod in eo libro, a cap. 20, fuse probatum ac defensum est.

3. *Probatur assertio ratione.* — Ex his ergo principiis sic concluditur. Causæ spirituales per spiritualem potestatem stabiendæ ac definiendæ sunt; sed hæc potestas spiritualis neque est in regibus, neque subordinatur potestati eorum; ergo tales causæ spirituales sunt extra forum et potestatem sæcularium principum, tam directe, quam indirecte; ergo personæ ecclesiasticæ quoad has causas ex vi divini juris extra jurisdictionem principum constituti sunt, ac subinde eodem divino jure tali exemptione seu immunitate gaudent. Major est per se evidens, supposito primo principio, quia si potestas jurisdictionis spiritualis et temporalis distinguuntur, necesse est ut circa distinctas materias versentur, et unaquæque materiam sibi proportionatam vendicet, et intra illam contineatur; ergo spiritualis materia quoad omnem dispositionem et regimen ad potestatem spiritualem pertinet; et e converso, spiritualis potestas in materia spirituali tanquam in propria sphaera operatur, eamque pro adæquato et proprio objecto habet. Minor autem in secundo et tertio prin-